

ADMINISTRATIVNÍ A SPOLEČENSKÉ ASPEKTY ZNALECKÉ ČINNOSTI

Karel Kubečka¹

Abstrakt

Příspěvek shrnuje společenské a administrativní vlivy znalecké činnosti v oboru stavebnictví a projektování a snaží se vyvolat diskusi na téma „ohodnocení znalce“. Čerpá z mnohaleté znalecké zkušenosti autora, a to jak znalce, tak i jako aktivního člena znaleckého ústavu FAST VŠB-Technické univerzity v Ostravě. Pozastavuje se nad mnohdy až společenskou degradací znalce, jeho odbornosti i vzdělání, kdy na podkladu fatálních neznalostí soudců z oblasti stavebnictví jsou špičkové znalecké posudky hodnoceny na samém dně významu a práce znalců je tak ohodnocena hůř, než nekvalifikované práce.

ÚVOD

Formulovat a publikovat následující myšlenky a úvahy si dovoluji na základě dlouholeté zkušenosti se znaleckou činností v oblasti stavebnictví, zejména pak poruch konstrukcí, škod a vad na stavebních konstrukcích a statiky stavebních konstrukcí, se všemi jejími úzkými specializacemi (zakládání, stavby na poddolovaném území...).

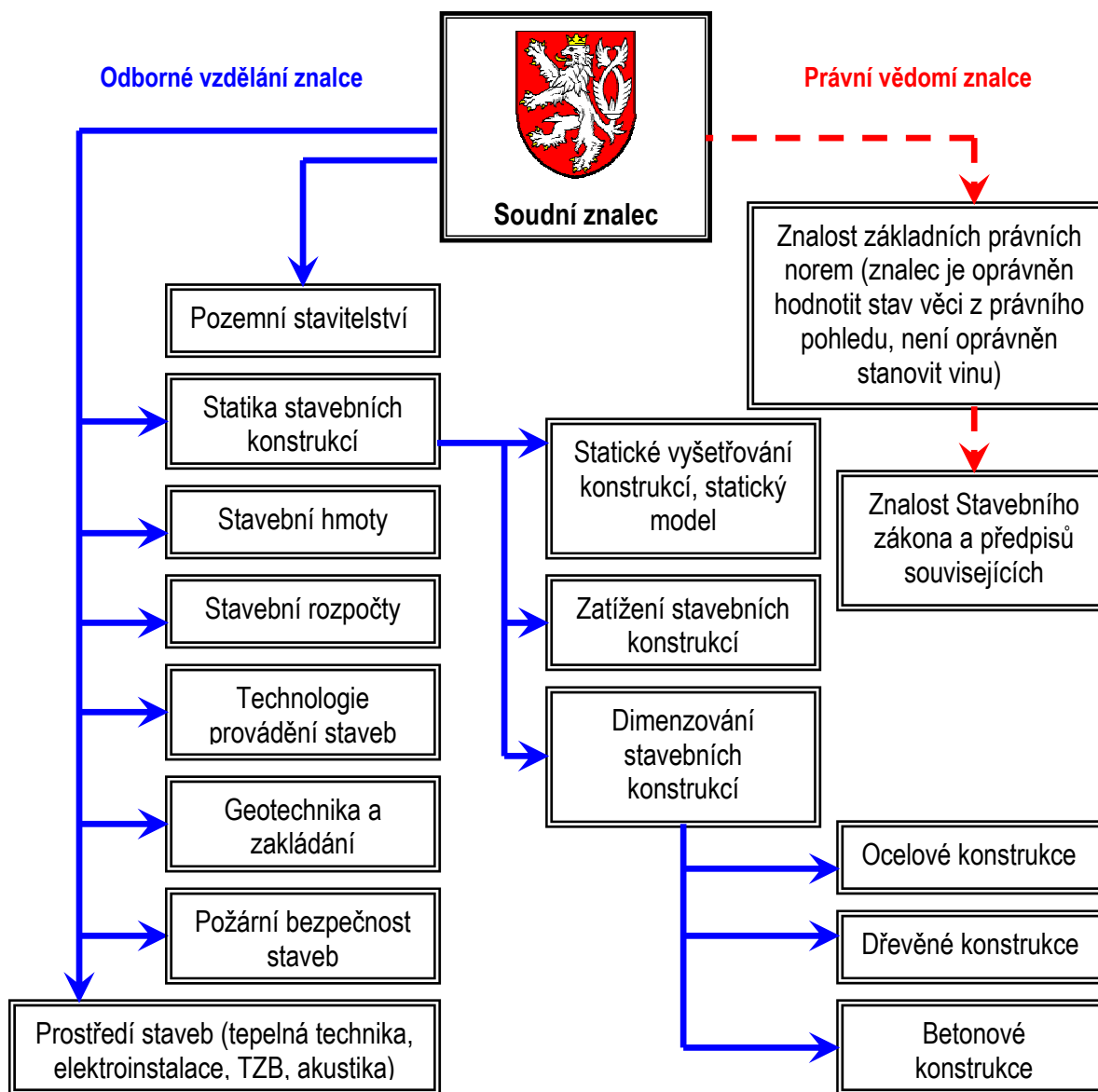
Jako znalec – fyzická osoba, působím od května roku 1990, což brzy bude 17 let. Kromě této znalecké činnosti jsem se zapojil do činnosti Znaleckého ústavu Fakulty stavební VŠB-Technické univerzity Ostrava jak v oblasti zpracování znaleckých posudků, tak v oblasti vzdělávání (Ústav pro oceňování nemovitostí při EkF VŠB TU Ostrava).

Z této pozice si dovolím vyhodnotit netechnické aspekty a podmínky vypracovávání znaleckých posudků a následného ohodnocení znalce ze strany objednatele, především soudních orgánů a vyřknout svůj osobní názor, přičemž doufám, že maximálně objektivní.

STATUT A OSOBA ZNALCE

Znalecká činnost je vykonávána na základě doposud platného zákona [1] z roku 1967, který prošel několika změnami a doplněním. Obecně tento zákon [1] vyjmenovává požadavky na znalce – požaduje, aby znalecká činnost byla vykonávána osobou která „*má potřebné znalosti a zkušenosti z oboru*“ a dále pak, „*má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad pro to, že znaleckou činnost může řádně vykonávat*“. Myslím, že nebude znít ode mne namyšleně, když prohlásím, že znalec, proto, aby tuto činnost vykonával řádně, musí být špičkovým odborníkem (*Obrázek 1*) ve své profesi (v oblasti ve které tuto znaleckou činnost vykonává). Samozřejmě, že o požadavku na praxi a zkušenosti v daném oboru není nutno diskutovat a podobně to je i o všeobecném přehledu o související obory a návazné problematice. Dle mého názoru nelze znaleckou činnost vykonávat na 100% v plném rozsahu při absenci některých z těchto předpokladů. Při požadavku na hlubší znalosti na některé ze specializací nám zákon [1] umožňuje přibrání *odborného konzultanta* (§ 10 zákona [1]).

¹ Kubečka Karel, Ing. Ph.D., ING-PAED IGIP – VŠB Technická univerzita Ostrava, Fakulta stavební, Ludvíka Podéště 1875, 708 33 Ostrava-Poruba, tel: +420 596 991 343, (+420 602 778 967), e-mail: karel.kubecka@vsb.cz

Obrázek 1: Požadavky na znalce – alternativní schéma rozsahu znalostí a požadavků

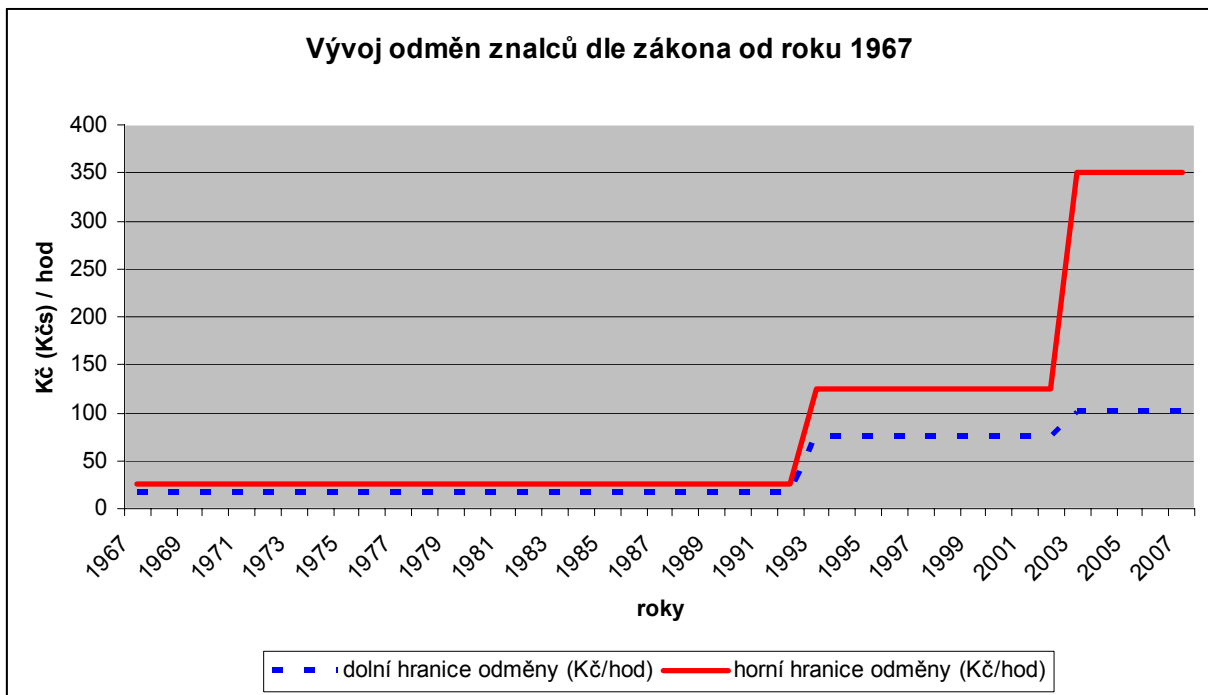
Prvořadým úkolem znalce je vypracování znaleckých posudků pro:

- Státní orgány
 - policie
 - státní zastupitelství
 - soudy
 - soudy v trestním řízení
 - soudy v občanskoprávním řízení
 - soudy v obchodních věcech
 - orgány státní zprávy a samosprávy
- Právnícké osoby, podnikatele a fyzické osoby (OSVČ)
- Občany

Zatímco pro státní orgány je vypracování znaleckého posudku prvotní povinností znalce (§ 1, odst. 1 a § 12 zákona [1] a s výjimkou § 11 zákona [1]) a současně je tedy znalec povinen řídit se tímto zákonem beze zbytku (včetně účtování znalečného), pro právnické

osoby, podnikatele a občany není vypracování znaleckého posudku povinností – znalec může podání posudku prakticky bez udání důvodu odepřít (§ 1, odst. 2 [1]). Co do účtování znaleckého tedy z uvedených citací vyplývá, že zatímco u znaleckých posudků pro právnické osoby, podnikatele a občany se řídíme smluvními cenami (v rozmezí „ceny obvyklé“), pro státní orgány je vypracování znaleckého posudku limitováno pevně stanoveným rozmezím ceny. Zákon nestanoví pevnou cenu, ale její rozmezí, což lze považovat do jisté míry za tragédii. Těto skutečnosti mnohdy soudy zneužívají v neprospěch znalce.

Nejdříve si dovolím připomenout vývoj cen za podání znaleckých posudků s počátkem od platnosti zákona [1]. Cena byla dána vyhláškou [2] platnou od 1.7.1967 diferencovanou na úrovni 17,- Kčs/hod. (jde-li o práci, jejíž úspěšné provedení nevyžaduje vědeckou nebo vysokoškolskou kvalifikaci), na úrovni 25,- Kčs/hod. (jde-li o práci, jejíž úspěšné provedení vyžaduje vysokoškolskou kvalifikaci) a na úrovni 35,- Kčs/hod. (jde-li o práci, jejíž úspěšné provedení vyžaduje vědeckou kvalifikaci). Cenová úroveň daná touto vyhláškou [2] byla platná (pro soudní tlumočníky) až do 1.3.1985, kdy původní vyhláška [2] byla novelizována [3]. Od 1.7.1990 byla účinná vyhláška [4], která se věnuje odměňování ústavů. Znalci (současně také tlumočníci) se dočkali slušnějšího ohodnocení své práce až 10.3.1993 – do tohoto data byla platná původní vyhláška z roku 1967 [2]. Od března 1993 byla účinná vyhláška [5], která umožňovala znalci účtovat odměnu za hodinu provedené práce v rozmezí 75,- Kč až 125,- Kč. S účinností od 1.1.2003 vstoupila v platnost vyhláška [6] jenž „povýšila“ odměnu za hodinu práce znalce na rozmezí 100,- Kč ÷ 350,- Kč. Na této úrovni se nacházíme dodnes (Obrázek 2).

Obrázek 2: Vývoj odměn znalců za znalecké posudky vypracované podle zákona [1]

Původně byl úmysl takový, že graf (Obrázek 2) bude znázorňovat rozdíly mezi odměnami znalců za podané znalecké posudky a jinými profesemi. Autor vycházel z úvahy, že pokud znalecká činnost na podkladě, které soudy rozhodují o vině či nevině... je špičkovou činností v dané profesi a znalecké posudky špičkovými pracemi nejvyšší úrovně, pak by měla být srovnána s „odměnami“ jiných špičkových profesí (jejichž práce je rovněž na žebříčku hodnot považována za špičkové a vrcholné – například advokátů a soudců nebo automechaniků ve značkových servisech). Při srovnání (za pomoci dostupných údajů Českého

statistického úřadu) toto srovnání nevyšlo pro znalce příliš lichotivě a jen potvrdilo, že důvody, které autora vedou k napsání tohoto příspěvku jsou zřejmé. Jak je dále na příkladech uvedeno, není čím dál více pravidlem, že znalec dosáhne na zákonem stanovenou nejvyšší hodinovou odměnu. Právě naopak.

Způsob zadávání vypracovat znalecký posudek znalci

Prvním problémem je způsob jakým jsou znalcům zadávány znalecké posudky (dále tedy o posudcích pro soudní orgány a pod. dle § 1, odst. 1 a § 12 zákona [1]). Z konzultace na Krajském soudu v Ostravě vyplynulo, že jednotlivá soudci zadávají posudky vydáním usnesení na základě výběru znalce podle vlastní úvahy ze seznamu znalců [7]. Neexistuje žádná „centrální evidence“ zadaných posudků, která by signalizovala vytížení znalců. Osobní zkušenost autora je taková, že během 2 měsíců šel na poštu 5 × pro 5 různých spisů, přičemž poslední spis byl kvalifikován jako „spěšný“ s termínem podání do 1 měsíce, ostatní posudky v rozmezí 2 ÷ 3 měsíce. V následujících měsících toho roku nepřišlo ani jedno usnesení. Práce znalce je tak shrnuta do „tří měsíců“ a vede pouze k nedodržení stanovené lhůty pro podání posudků. A tak znalci nezbývá než buďto ihned požádat o prodloužení lhůty pro podání posudku a nebo pracovat systémem, že se pracuje na tom, co je ze strany soudu urgováno.

Tento způsob zadávání si myslím není příliš šťastný. V dnešní době internetu postačí vytvořit živou databázi znalců napojenou na databázi zadaných posudků. Takto soudce (nebo policista) na jednom konci republiky uvidí, že daný znalec pracuje na tom či onom posudku s datem ukončení například za měsíc a může se rozhodnout buďto zaslat usnesení o jmenování znalcem v dané věci na pozdější termín a nebo si najít jiného znalce ze sousedního kraje. Po zpracování a doručení posudku daný úředník „uvolní“ v databázi znalce a ten může být dále úkolován. Nejjednodušší způsob užívá jen hrstka soudců – zvednou telefon a zeptají se, zda znalec je schopen v určitém termínu podat posudek, případně v jakém termínu je schopen posudek vypracovat a doručit. Bohužel tato slušnost se již dnes vytrácí a je spíše výsadou starších zkušenějších soudců.

Problém s vyúčtováním znalečného

Jeden velký a samostatný problém je problém s vyúčtováním znalečného. Na tomto místě je třeba upozornit na propastný rozdíl mezi znaleckými posudky z oblasti například „ekonomika – ceny a odhady nemovitostí“ a „stavebnictví – statika...“. Zatímco první jmenovaná specializace se vyznačuje poměrně velkým množstvím převážně menších znaleckých posudků, pak druhá ze specializací je o menším množství posudků s podstatně vyšší pracností, dobou nutnou k jejich podání a také cenou dle vyúčtování znalečného². Z pohledu ceny účtované za posudky (srovnáme-li obě specializace) pak jediné rozumné vysvětlení je, že pravděpodobně soudci nabývají dojmu, že posudky z oblasti statiky jsou „předražované“ a chovají se zcela nekompetentně při posouzení jejich rozsahu, pracnosti a obsahu.

Účtování DPH

Otázka vyúčtování DPH je dnes již vyřešena. Přesto autor chce poukázat na skutečnost, která v této oblasti panovala v minulých obdobích. Pokud znalec byl plátcem DPH, byl povinen dle příslušného zákona tuto DPH účtovat (dle informace z FÚ) i u znaleckých posudků a to nejen u znaleckých posudků se smluvní cenou, ale i u znaleckých

² Se svolením nejmenovaného kolegy – znalce (ekonomika, ceny odhady nemovitostí) uveřejňuje autor průměrné množství podaných posudků (pro specializaci ekonomika, ceny odhady nemovitostí) 460/rok, zatímco u specializace autora (projektování, stavebnictví...statika, škody a vady) průměrně 16,5/rok.

posudků dle zákona [1] (v té době v sazbě 5% DPH). Při vyúčtování zejména soudům, ale nikoli všem a dokonce i v rámci jednoho soudu byly rozdíly, soudy vydaly usnesení o znalečném, ve kterém DPH prostě odmítly zaplatit, a to bez jakéhokoli odůvodnění. Nejkurioznější odpovědí = zdůvodněním byla telefonická odpověď soudkyně Okresního soudu v Ostravě „...my DPH neplatíme“. Na otázku z čeho má znalec hradit 5-ti %-ní nárůst ceny sdělila, že DPH je součástí odměny znalce, tedy je zahrnuto v hodinové sazbě (max. 350,- Kč/hod). Na všetečnou otázku, zda ona sazba – když je tedy včetně DPH je vyplácena i neplátcům DPH, bylo řečeno, že ano. Z uvedeného vyplývá, že neplátcí DPH dostali zapláceno i 5% DPH, které jako neplátcí neodvedli (tedy se dopustili daňového úniku). A nebo toto vysvětlení není správné? Každopádně byla praxe taková, že plátcí DPH navíc z tak nízké hodinové sazby ještě museli odvádět 5% jako daň. Po změně sazby DPH u znaleckých posudků na 22% spousta znalců raději zrušila svou registraci k platbě DPH. Dnes, kdy je tato otázka již vyřešena je tato poznámka irelevantní, nicméně celkem doplňuje celkovou mozaiku postoje soudců k soudním znalcům.

Práce soudního znalce ve vztahu k hodinové sazbě [6]

Velmi častým „sportem“ soudců posuzujících vyúčtování znalečného je mnohdy až drastické snížení ceny znalečného účtované znalcem za znalecký posudek. Bohužel existuje řada důkazů, že je to z titulu neznalosti problému jim naprosto cizí a vzdálené profese a naprosté nekompetentnosti těchto posuzovatelů v oblasti posouzení kvalifikované práce jiného člověka. Mnohdy tak dochází k naprosté degradaci práce stavařů, jejich odbornosti a vzdělání. Bohužel rozhodnutí soudců je prakticky konečné bez jakékoli možnosti nápravy.

Příklad 1.

Po vypracování znaleckého posudku pro Okresní soud v Bruntále bylo soudci doručeno vyúčtování znalečného, které obsahovalo mimo jiné i náklady na použití osobního vozidla znalce na trase Ostrava-Rýmařov a zpět.³

Prvním problémem bylo osobní vozidlo – jeho použití nebylo předem povoleno v usnesení o jmenování znalce. Znalec tedy měl použít hromadné dopravy (čímž by procestoval více jak 8 hodin) a nebo o použití osobního vozidla požádat předem. Při troše dobré vůle by snad mělo být jasné, že ve 21. století je doprava mezi městy a navíc s mizerným dojezdem veřejnými prostředky samozřejmostí.

Druhým problémem bylo vyúčtování času. Je nezpochybnitelné, že soudce je odborníkem na poli práva. Proč ale zpochybňuje odbornost znalce v jeho oblasti působení? Na telefonický dotaz, proč v usnesení je znalečné kráceno na polovinu uvedl, že se mu posudek zdál příliš tenký na účtovanou odměnu, a že za posudky této tloušťky náleží taková odměna jak uvedl. Aby dodal svým slovům patřičný důraz sdělil, že pokud se komukoli nelíbí vykonávat znaleckou činnost, tak že nemusí.

Jaké plyne z uvedeného ponaučení? Čím má posudek více stran, tím je „váženější“ a je více ceněn, protože není asi pravda, že moudro se dá sdělit „jednou větou“.

Tento případ je z doby, kdy bylo maximum 125,- Kč/hod a znalec se naprosto nekvalifikovaným zásahem soudce dostal zhruba na 63,- Kč/hod.

Příklad 2.

Okresní soud ve Frýdku Místku vydal usnesení (19 C 217/2000) a jmenoval znalce pro vypracování znaleckého posudku ve sporu dvou sousedů týkajícího se posouzení statiky

³ Z místa bydliště znalce – z Ostravy do místa prohlídky na místě samém v Rýmařově.

objektu, geologických a geotechnických vlastností podloží. Předem byl soud informován o pravděpodobné ceně posudku, neboť významnou roli hrály případné zkoušky a sondy. Protože posudek vyšel v neprospěch žalobce a ten se odvolal, byl vypracován další znalecký posudek včetně odborného vyjádření geologa a geotechnika. Celkem v dané věci byly podány 4 znalecké posudky a 1 odborné vyjádření. Protože znalečné něco málo přes 44.000,- Kč se soudci zdálo příliš vysoké, snížil je na 25.000,- Kč s odůvodněním, že stránek posudku je hodně a je použito řádkování 1,5 (!). Na odvolání znalce rozhodl Krajský soud v Ostravě dalším snížením znalečného – na 15.000,- Kč. Odůvodnění bylo postaveno na skutečnosti, že „soud si výslovně nevyžádal fotodokumentaci jako důkazní materiál, a proto ji znalec dělal svévolně na své náklady, tudíž nebude proplacena“ a dále .

Znalečné ve vyúčtování nebylo počítáno s využitím maximální sazby 350,- Kč/hod, ale bylo důsledně diferencováno podle druhu práce (administrativní práce, kompletace, tisk v sazbě 100,- Kč/hod), celý závěr znaleckého posudku byl postaven na důkazním materiálu = pořízené fotodokumentaci, ztráta času na cestu nebyla uznána vůbec a prohlídka na místě samém byla soudek klasifikována jako neodborná práce. Přesně polovinu obdržené částky znalec předem zaplatil odbornému konzultantovi za vypracování jeho stanoviska a na proplacení znalečného čekal takřka 3 roky od použití prvního z posudků v jednání před soudem.

Nekvalifikovaným zásahem odvolacího Krajského soudu v Ostravě byl znalec ohodnocen sazbou 70,- Kč/hod. Soudkyně Krajského soudu v Ostravě si pravděpodobně nedala ani nejmenší práci s prostudováním spisu pro posouzení odvolání, a nebo byla natolik vyrušena požadavkem na rozhodnutí o odvolání, že se rozhodla potrestat nespokojeného znalce. Nezapomněla velmi tučným písmem napsat, že „Proti rozhodnutí není odvolání přípustné“.

Proti takovéto svévoli nemá znalec prakticky žádnou obranu a jde jen o náhodu na kterého ze soudců „narazí“. Dle sdělení místopředsdkyně Krajského soudu v Ostravě, se kterou tato problematika byla diskutována, není možno aby kdokoli do rozhodnutí soudkyně zasahoval. V tomto je znalec naprosto suverénní samostatnou osobou, avšak bez jakékoli ochrany ze strany soudu, který jej znalcem jmenoval.

Na mou stížnost u Krajského soudu v Ostravě mi bylo sděleno, že pokud se mi tato skutečnost a současný stav nelíbí, nemusím znaleckou činnost vykonávat. Teď už chápu, proč spousta kvalitních odborníků znalecké činnosti zanechala se zatrpklostí této vysoce odborné činnosti.

Takovéto jednání osobně považuji za totální degradaci vysokoškolského vzdělání a výsměch odbornosti. Nemyslím si, že stavební inženýr je méněcenným odborníkem ve své profesi - stavařině v porovnání s absolventy právnických fakult, přesto například finanční odměny jsou zcela nesrovnatelné.

Příklad 3.

Třetí příklad tvoří problematika neplacení znalečného. Rovněž i tato skutečnost (obdobně jako podstatné snižování odměny za podání znaleckého posudku = znalečného) se stala v posledních dvou letech poměrně často pěstovanou sportovní disciplínou zejména soudů v ČR⁴. V mnohých případech dokonce nejsou soudci ani tak vstřícní, aby vydali

⁴ Bohužel autor musí konstatovat smutnou skutečnost, že soudy tvoří 94% neplatičů ze všech jim prováděných zakázek, přičemž znalecké posudky tvoří zhruba polovinu činnosti, znalecké posudky pro soudy asi 20% činnosti.

usnesení týkající se znalečného a to i přesto, že znalecký posudek byl již použit při jednání u soudu.

Okresní soud v Karviné až po 2 letech upomínek uhradil znalečné u případu, který byl již uzavřen a spis se nacházel v archivu.

Za poslední dobu je možno ještě jmenovat například Krajský soud v Ostravě (23 Cm 1195/95) od kterého očekávám znalečné (vyúčtování ze 3.10.2005). Dodnes nebylo vypracováno ani usnesení týkajícího se znalečného, natož zaplacení.

Dále od Okresního soudu v Karviné (18 C 102/2001) je očekáváno nejen zaplacení znalečného, ale také usnesení. Posudek již byl využit u soudního jednání před cca půl rokem.

Dále Okresní soud v Šumperku (16 C 136/2003) dělá více jak 8 měsíců „mrtvého brouka“. Znalec očekává nejen úhradu znalečného, ale také usnesení o znalečném. Přesto, že i v tomto případě byl posudek již dávno použit při jednání u soudu, nikdo z úředníků nereaguje a telefonické výzvy jsou prakticky k ničemu.

Okresní soud v Ostravě (35 C 411/2000) – rovněž dosud nezaplaceno. U všech výše uvedených případů jsou část znalečného náklady na odborného konzultanta.

Problémy, které platební neschopnost soudů přináší.

Jde o skutečnost, zda nadpis této podkapitoly je správný a zda by neměl být směřován na schopnost či neschopnost soudních úředníků. Každopádně je lhostejné, zda neplacení je zaviněno „přehlédnutím“ a nebo neschopností úředníka plnit si své povinnosti. Výsledek je stejný. V situaci kdy prakticky všechny posudky jsou doplněny práci konzultantů ať z oblasti cen při určení rozsahu škod a vad a nebo doplněny výsledky laboratorních měření (havárie správní budovy TCHAS v Ostravě, havárie střechy prodejny LIDL v Ostravě a pod.), kdy tyto laboratorní zprávy tvoří velmi podstatnou část nákladu na vypracování znaleckého posudku, je nezaplacení znalečného otázkou bytí a nebytí znalce.

Jen těžko si může kdokoli představit, že spolupracovník v pozici odborného konzultanta bude donekonečna pracovat pro znalce „zdarma“ s tím, že „až soud zaplatí“ dostane zaplaceno taky.

Tuto skutečnost autor demonstruje na případě posudku pro Krajský soud v Brně (13 Co 50/2004), kdy hotový znalecký posudek (včetně rozsáhlé laboratorní zprávy) čekal na oficiální signování autory laboratorní zprávy, avšak podpis byl podmíněn úhradou rozsáhlé laboratorní zprávy předešlé zakázky (havárie střechy prodejny LIDL v Ostravě), která byla v prodlení s úhradou ze strany Policie ČR. Jelikož byla úhrada přislíbena „v průběhu týdne“ čekalo se. Z týdnů se však staly měsíce až byl posudek upraven do podoby ve které byly vynechány potvrzení laboratoře (posudek byl podepsán pouze znalcem), znovu svázán a zaslán Krajskému soudu v Brně se značným zpožděním.

Bohužel si nikdo neuvědomuje, že málokterý znalec je natolik kapitálově silný, že může z vlastních prostředků uhradit náklady na znalecký posudek (například odborného konzultanta), které mnohdy dosahují i desítek tisíc korun na jeden znalecký posudek.

ZÁVĚR

Tento příspěvek v žádném případě není jednou velkou stížností, ale popisuje situaci jaká je. Nemá za úkol evokovat lítost nad situací, ale naopak má vyprovokovat diskusi na toto téma, neboť shodou náhod se do shodné situace mohou dostat i jiní znalci. Problematika se daleko více dostává do popředí, čím rozsáhlejší posudky znalec zpracovává a čím vyšší finanční objemy jednotlivé posudky představují.

LITERATURA

- [1] *Zákon 36/1967 Sb.* - Zákon o znalcích a tlumočnících ze dne 6. dubna 1967 v platném znění.
- [2] *Vyhláška 37/1967* ministra spravedlnosti ze dne 17. dubna 1967 k provedení zákona o znalcích a tlumočnících
- [3] *Vyhláška 11/1985* ministerstva spravedlnosti České socialistické republiky ze dne 23. ledna 1985, kterou se mění vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících
- [4] *Vyhláška 184/1990* ministerstva spravedlnosti České republiky ze dne 18. května 1990,
- [5] *Vyhláška 77/1993* ministerstva spravedlnosti ze dne 10. února 1993, kterou se mění a doplňuje vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů
- [6] *Vyhláška 432/2002* Ministerstva spravedlnosti ze dne 1. října 2002, kterou se mění vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 312/1995 Sb., kterou se stanoví paušální částka nákladů trestního řízení
- [7] Odkaz na seznam znalců „JUSTICE.CZ“ Ministerstva spravedlnosti České republiky [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm) nebo (<http://portal.justice.cz/uvod/justice.aspx>)